

# Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi\*

• Yrd. Doç. Dr. Figen EREŞ\*

## Öz

Çocuk, gelişim dönemlerini yaşayan, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük birey olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde birey, biyolojik gelişiminin yanı sıra sosyal, duygusal, zihinsel gelişim açısından oldukça yoğun bir süreç yaşar. Çocuğu suça yönelten nedenler, bireysel ve çevresel nedenler olmak üzere iki temel gruba ayrılır. Bireysel nedenler, çocukların işlediği suçların, ancak oldukça küçük bir kısmını açıklayabilmektedir. Çocukların suça yönelmesinde esas önemli faktör çevresel nedenlerdir. Bunların başında, çocuğun hayatını içinde geçirdiği aile, okul, iş, kent ve arkadaş çevresi gelmektedir. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi bu dönemde son derece önemlidir. Bu nedenle ailenin eğitimi yaşam boyu öğrenme anlayışıyla süreklilik kazanmalıdır.

**Anahtar Kelimeler:** Çocuk suçluluğu, suçlu çocuk, aile, çocuk.

## Abstract

**A Social Problem: Delinquency Children and Importance of Family**

Child is defined that person lives development terms, gets ready a person in a society and under age of 18. In this term person experiences social, emotional development, intellectual processes intensively except biologic process. The reasons of juvenile delinquency are divided into two main groups. One is individual causes, the other is environmental causes. Individual causes can explain only a small part of all delinquency problems. The most important factor causing juvenile delinquency is environmental causes. These are family, school, working place, city and friends. Influence of family on child is important enormously in this term. Therefore family education should continue with mentality lifelong learning

**Key Words:** Juvenile Delinquency, delinquency children, family, child

(\*) Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

(\*) Bu Makale Amasya Başsavcılığı ve HEGEM işbirliğinde, 22-24 Mayıs 2008 tarihlerinde düzenlenen "Suçla Mücadelede Aile Eğitiminin Önemi ve Türkiye'de Denetimli Serbestlik Uygulamaları" Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

## Giriş

Günümüzde toplumların uygarlık düzeyi çocuklara sağlanan olanaklarla ölçülmektedir. Küreselleşen dünyayı tanımlayabilmek için kullanabileceğimiz en temel özellikler bilişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması nedeni ile iletişim, öğrenme ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasıdır. Bu nedenle, günümüz çocukları eski kuşaklara göre çok daha uyarıcı ve geliştirici bir ortamda ve eğitici araç-geçerç, oyuncak, kitap, TV, radyo, bilgisayar, internet ve bunun gibi kitle iletişim araçlarının etkisinde yetişmektedirler. Dolayısı ile okuldaki öğretimi destekleyip hızlandıran çoklu öğrenme ortamları ve bilişim teknolojilerinden yararlanma olanaklarına sahiptirler. İletişim ve özellikle görsel iletişim ile ilgili gelişmeler toplumları etkilemektedir. Bu durum kuşkusuz ailelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olmaktadır. Ancak toplumlar uygarlığın ürünlerinden payını aldıkça ortaya yeni sorunlar çıkmaktadır. Çok çeşitli ve çelişkili etkiler arasında eğitime yön verme işi güçleşmektedir.

## Çocuk ve Çocuk Suçluluğu

Çocuk, gelişim dönemlerini yaşayan, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük bireylerdir. Hukuk düzeni 11 yaşını tamamlamış 16 yaşından gün almamış bireyleri küçük, 16 yaşından gün almış 18 yaşını tamamlamamış bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır (Uluğtekin, 1991). Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin birinci maddesine göre çocuğa uygulanabilecek olan, yaşa göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar herkes çocuk sayılır. Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye adına 14.09.1990 tarihinde imzalanmış, 09.12.1994 tarihinde 4058 sayılı yasayla onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu tarafından 23.12.1994 tarihinde onaylanarak 22184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (R.G., 1995).

Çocukluk dönemi kendi içinde bebeklik, ilk çocukluk ve son çocukluk dönemlerini içerir. Bu dönemde birey, biyolojik gelişiminin yanı sıra sosyal, duygusal, zihinsel gelişim açısından oldukça yoğun bir süreç yaşar (Özden, 2001). Duygusal ve sosyal gelişimi, dönemin son yıllarında yoğunlaşır. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi son derece önemlidir. Aile etkisi, bu dönemle kalmayıp bireyin yaşamı boyunca etkisini sürdürecektir. Bu dönemde kazanılan davranışlar, öğrenme isteği ve merak duyguları bireyin gelecekteki çalışma yaşamında da önemli bir faktör ve itici bir güç olacaktır (Aytaç, 1997; Fındıkçı, 1996; Aldag ve Stearns, 1991).

Her toplumda anti-sosyal davranışlarda bulunan, toplumsal ya da hukuksal yaptırımlara konu olan bireylerin varlığı, yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, hukukçuları ve bilim insanlarını yakından ilgilendirmiştir (Temel ve Aksoy, 2005). Klasik suç teorisine göre suç, yasal tanıma uygun, hukuksal aykırı ve kusurlu bir hareket olarak tanımlanmaktadır (Özgenç, 2005). Başka bir ifadeyle suç, yasanın cezalandırdığı harekettir (Yavuzer, 2001). Toplumsal açıdan suç, topluma zarar verdiği ya da toplum için tehlikeli olduğu kanun koyucular tarafından kabul edilen eylemler bütünüdür (İçli, 2001). Genel anlamı içinde ise suç, biyolojik, ruhsal ve toplumsal kaynakları olan karmaşık bir olaydır (Özsan, 1991).

Suç kavramı yeterince olumsuz bir anlam taşımasına karşın çocuk kavramıyla bir araya geldiğinde daha olumsuz ve ürkütücü bir anlam kazanmaktadır (Öter, 2005). Batı literatüründe "Juvenile Delinquency" terimiyle açıklanan, tam karşılığı "reşit olmayanın suçluluğu" olarak çevrilebilecek terim Türkiye'de "Çocuk Suçluluğu" olarak kullanılmakta, bu tanım içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümünü kapsamaktadır (Polat, 2002). Tüm dünya çocukları birlikte değerlendirildiğinde, suçlu çocukların en çok suç işleme yaşlarının 14 dolaylarında olduğu

görülmektedir (Temel ve Aksoy, 2005). Türk hukuk sistemine göre suçlu çocuk, yürürlükteki ceza yasalarına göre suç sayılan bir davranışı ortaya koyan, 18 yaşını doldurmamış kişidir. Sistemin dikkat çeken yanı yetişkinler için suç oluşturan davranışların çocuklar için de geçerli olmasıdır (Uluğtekin, 1991). Çocuk suçluluğu, diğer suçluluklardan farklı olmasa da çocuğun ilerleyen yaşları ve toplum için önemli sorunları bünyesinde bulundurmasından dolayı kaygı verici olarak kabul edilir (Yavuzer, 1981). Toplumsal huzurun sağlanmasında, suçun önlenmesinin önemi büyüktür. Çocuk suçluluğunun önlenmesine dönük çalışmalar genel anlamda tüm toplumu kapsayabileceği gibi aile, okul, işyerleri vb. alanları da içerebilir (Kepenekçi ve Özcan, 2002).

### **Çocuk Suçluluğunun Nedenleri**

Çocuk suçluluğunun nedenleri üzerine yapılan araştırmalar, çocukların suç işlemesine neden olan pek çok unsurun olabileceğini göstermektedir. Bu unsurlar aile, okul, toplum ve kişinin bireysel özellikleri olarak sınıflandırılabilir (Kepenekçi ve Özcan, 2002). Genellemek istendiğinde ise çocuk suçluluğunun nedenlerini bireysel ve çevresel nedenler olarak ikiye ayırmak mümkündür (Temel ve Aksoy, 2005). Bu unsurların tek başına bir suç işleme nedeni olabileceği söylenemez. Her birinin birbiriyle etkileşimi çocuğun suça yönelmesinde söz konusudur. Bu etkileşimde çevresel nedenler daha etkili olmaktadır.

#### **1. Bireysel Nedenler**

Suç işlemede önemli bir unsur bireysel nedenlerdir. Araştırmacılar bireyin suç işlemede organik ve biyolojik etkenlerin dolaylı ya da doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedirler (Temel ve Aksoy, 2005). Bununla birlikte çocuğun psikolojik bozuklukları da suça yönelmede etkindir. Bireysel nedenler tek başına bir etken olmasa da çevresel nedenlerle bir araya gelince suç işlemeye zemin

hazırlamış olur. Örneğin görme bozukluğu ya da fiziksel bir engeli olma bunu aşağılık kompleksi haline getirme olasılığını beraberinde getirir. Aşağılık kompleksinin suç nedeni haline dönüşümü, çocuğun içinde yaşadığı çevrenin bu fiziki bozukluk karşısında takınacağı tavra bağlıdır (Bıyıklı, 1972). Ayrıca fiziki yönden oluşmanın gecikmesi buna karşılık ergenlik çağının erken başlaması çocuk suçluluğunda biyolojik etmenler arasında görülmektedir (Dönmezer, 1994). Benlik tasarımı da çocuğun suç işlemesine neden olan bir etmen olarak düşünülmektedir. Araştırmalar suç işlememiş olanların benlik tasarım düzeylerinin, suç işlememiş olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Uluğtekin, 1991). Çocukların işlemesine neden olan bireysel nedenler birlikte değerlendirildiğinde çocuğun organik ve biyolojik özellikleri, fiziksel özellikleri, psikolojik özellikleri ve benlik tasarımının başat unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu unsurların ne demek olduğu ve çocuğa yansımalarına yönelik bilgiler anne ve babaların gereksinim duydukları önemli bilgiler olmalıdır.

#### **2. Çevresel Nedenler**

Çocuğun dünyaya gelişinden itibaren karşılaştığı ilk toplumsallaşma kurumu ailedir. Aile içi ilişkiler düzeyinde yaşanan kötü toplumsallaşma süreci, çocuğun suç sayılabilecek davranışlara yönelmesinde ve sürüklenmesinde büyük rol oynamaktadır (Polat, 2004). Diğer bir ifadeyle suça yönelmede aile, birinci derecede önemli bir kurumdur (Tezcan, 2003). Aile içi ilişkilerin olumsuz olması, aile bireylerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek suça yönelmesine neden olabilmektedir (Akyüz, 2000). Çatışma ve kavgaların yaşandığı ailelerde ve özellikle ailesinden sevgi görmeyen, reddedilen çocukların diğerlerine göre suç işlemeye daha eğilimli oldukları görülmektedir (Temel ve Aksoy, 2005). Araştırmalara göre suçlu çocukların önemli bir bölümü yaşamlarının ilk yıllarını anlayıştan

yoksun anne babalarla, sosyal, moral ve ekonomik düzensizliğin hakim olduğu bir aile çevresinde geçirmişlerdir (Saran, 1990). Araştırmalarda suçlu çocukların evlerinde aşağıdaki koşullardan birine veya birkaçına rastlanmaktadır (İçli, 2001):

- Alenin diğer üyelerinin suçlu veya alkolik olmaları,
- Boşanma, ölüm veya terk nedeniyle ebeveynlerinden biri veya her ikisinin de yokluğu,
- İhmal, körlük veya bunun gibi fiziksel bir özür veya hastalık nedeniyle ebeveyn kontrolünün eksikliği,
- Evin çok kalabalık olması, aşırı baskı, kıskançlık, ihmal veya ebeveynlerinden birinin aşırı hakimiyeti,
- İşsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar ve annenin dışarıda çalışması.

Okul, çocuğun sosyalleşmesi yönünde olması gerekli bir kurumdur. Okulun amacı sadece çocuğa belli bazı bilgileri vermek değildir. Okul çocuğu bugünkü topluma uyum sağlamakla birlikte gelecekteki topluma hazırlamakla da yükümlüdür (Çakmaklı, 1991). Toplumun örgütlü bir kurumu olan okulda roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar bulunur. Okul toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerindeki etkisinin görüldüğü bir ortam olarak toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine ve toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkıda bulunur (Polat, 2004). Okulun işlevini yeterince yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini, çevresine uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkiler (Yavuzer, 2001). Okulun çocuğun toplumsallaşması üzerine etkileri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Uluğtekin, 1991):

- Okul toplumsal değer ve normların biçimlenmesine katkıda bulunur,

- Akran gruplarıyla etkileşime fırsat tanıyan bir ortam oluşturur,
- Çocuğun model almaya ve taklit etmeye yönleneceği kişilerle karşılaşmasına olanak sağlar,
- Okul eğer başarısız olursa çocuk üzerindeki önemini yitirir, hatalı ve eksik toplumsallaşmaya neden olur.

Çocuğun ailesinden sonra karşılaştığı ilk sosyal çevre okuldur. Okulun başarısı ya da başarısızlığı tüm yaşamını etkilemektedir. Bu nedenle okul, öğrencileri üzerinde gerekli tanıma ve yönlendirme çalışmalarına özen göstermelidir. Bununla birlikte disiplin sorunu yaşayan, okula devamsızlık yapan, derslerinde başarısız olan öğrenciler üzerinde gerekli önlemleri almakla sorumludur. Okulun çocuğun eğitime yönelik alacağı pek çok karar onun davranış bozukluğunun önlenmesine de neden olabilecektir.

Akran grubu da çocuğun sosyalleşmesinde diğer bir boyuttur. Çocuğun içinde bulunduğu akran grubunun suçluluğa eğilimi ve risk faktörleri içeren grup özellikleri göstermesi, çocuğun da bu davranışlara itilmesine neden olabilmektedir (Polat, 2004). Araştırmalar ailenin etkisi azaldıkça akran grubunun çocuk üzerindeki anti-sosyal nitelikli etkisinin daha çok belirginleştiğini göstermektedir. Ayrıca çocukların akran grubuna yönelmelerinde anne baba ilgisizliğinin söz konusu olduğu belirtilmektedir (Uluğtekin, 1991). Çocuğun suç işlemede diğer bir unsur ise ekonomik koşullardır. Yoksulluğun verdiği baskılar ve toplum içinde zengin ve yoksullar arasındaki zıtlık suça hizmet edici bir etmen olarak görülmektedir (Dönmezer, 1994). Medyanın da çocukların suça yönelmesinde etkisi olduğu günümüzde oldukça tartışılmakta ve araştırılmaktadır. Özellikle televizyon programlarının çocuğun suça yönelmesinde etkisi üzerinde durulmaktadır.

İlk çocukluk döneminden itibaren çocuklar kendilerine model olarak seçtikleri televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaktadırlar (Yavuzer, 2001). Televizyonun yararlı yönlerinin yanı sıra şiddet içeren programlar, ideolojik yayınlar, cinsellik içerikli görüntülerin, yayınları izleyen çocukların bunları sorgulamadan kabullenmeleri herkesin birleştiği ortak bir noktadır (Turam, 1996). Bunlardan başka çocuğun televizyona fazla zaman ayırması ders çalışmasını, yararlı yayınlar okumalarını, oyun oynamalarını, uyumalarını ya da aile içindeki görevlerini yerine getirmelerini engelleyebilir (Yavuzer, 2001). Çocukların televizyon programlarını denetimli olarak izlemesi, onların bireysel ve sosyal gelişimleri için önemlidir. Bu kapsamda ailelerin televizyona yönelik bilinçli olmaları gerekmektedir. Çünkü çocukların zararlı yayınları izlemelerinde aileleri sorumludur ve önleyici unsur da yine ailenin kendisidir. Çocukla beraber çocuğa uygun olmayan programların izlenmesi ya da çocuğun odasında televizyonla baş başa bırakılması bu sorumluluğun yerine getirilmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Suç sayılan davranışların ve özellikle çocuk suçluluğunun açıklanmasında sosyalleşme süreci önem kazanmaktadır. Sosyal çözülme çocuğun suça yönelmesinde en büyük etkenlerden biri olmakta ve çocuğun suça yönelmesindeki nedenleri de içine almaktadır.

Polat (2004), sosyal çözülmeyi yoksulluk, sosyal bozulma, alternatif yaşam biçimi, suçluluk alanı, kültürel geçişkenlik ve suçluluk kariyeri olarak altı süreçte açıklamaktadır. Bu sürecin yoksulluk aşamasında temel fırsatlardan yoksun olmanın okul, aile gibi kurumların bozulmasına neden olduğu, buna bağlı olarak aile ve sosyal kurumlar yerine akran gruplarının olduğu açıklanmaktadır. Çocukların bu aşamalardan sonra suçluluk alanı denilen yakın çevresinden etkilenerek suçluluk davranışlarına eğilim gösterdiği, geliştirdikleri normları daha sonraki kuşaklara ilettiği ve suçluluk

davranışlarını yetişkin olduklarında da sürdürülebileceğini savunan yazar bu aşamaların tümünü "sosyal çözülme" olarak açıklamaktadır.

Süreç irdelendiğinde, ailenin tüm boyutlarda çocuk üzerinde etkili olabileceği anlaşılmaktadır. Ailenin temel işlevlerinden biri çocuklarının bakımı ve toplumsal çevreye uyumunu sağlamaktır. Ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu, eğitim düzeyi çocuğun davranışların yönlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

### **Çocuk Suçluluğu Üzerine Bazı Araştırmalar**

Suçluluk üzerine yapılan araştırmalarda ortaya çıkan en etkili unsurun aile olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, suçlu çocukların önemli bir bölümü yaşamlarının ilk yıllarını anlayıştan yoksun anne babalarla, sosyal, moral ve ekonomik düzensizliğin hakim olduğu bir aile ortamında geçirmişlerdir. Parçalanmış aileler de suç işlemede bir unsur olmaktadır ancak tek başına yüksek bir orana sahip değildir. Türkiye'de de diğer ülkelere paralel olarak çocuğu suça iten etkili unsur olarak yalnız "parçalanmış aile"ye işaret edilmemektedir (Saran, 1990). Aydın ve arkadaşları (2004) yaptıkları araştırmada çalışma grubunu oluşturan çocukların suç türlerini belirleyerek bu çocukların %92'sinin öz anne ve babasıyla yaşamakta olduğunu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda çocuk suçluluğunun önlenmesinde yasal düzenlemelerin yanında çocuğu suça iten etkenlerin çözümüne yönelik bireysel, toplumsal ve kurumsal çabalara gereksinim olduğunu vurgulamışlardır. Savaşır (1990) yaptığı araştırmada diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de atipik ailenin, suç etyolojisinin önemli bir etkeni olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ana ya da baba öksüzlüğünden çok suç işlemede aile içi olumsuzluklar daha büyük etkidedir. Günce (1983) çocukları suça iten nedenler arasında eğitim eksikliği, sağlık şartlarının kötülüğü, gelir azlığı, kötü ev koşulları, yetersiz aile eğitimi ve en önemlisinin aile düzensizliği olduğunu

belirtmektedir. Sokullu (1992) makalesinde insanların davranışlarını en fazla etkileyen faktörün aile olduğunu belirtmiştir. Çocuğu suça iten aile unsurları; parçalanmış aileler, aile içi huzursuzluk, ev içi disiplin ve ailede suçluluk olarak 4 başlık altında toplamış ve çocuk suçluluğunun önlenmesinde aileye büyük görevler düştüğünü savunmuştur. Atar'a (1993) göre çocuk suçluluğu konusunda, çocuğun suç işleme sürecine hiç girmemesi gerekir. Çocukların suç işlemesini önlemek ve kontrol etmek için suçluluğun nedenleri üzerinde durulmalı ve çocuk ile ailelere yönelik rehberlik çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır.

Çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan araştırmaların ortak noktası, çocuğun suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir. Bu bağlamda suça yönelen çocuk, ailedeki ve toplumdaki düzensizliklerin bedelini ödeyen, sonra da topluma ödeten çocuktur (Çoğan, 2006). Türkiye'de suçlu çocuklar incelendiğinde, çocukların suçu 3-5 kişilik gruplar halinde işledikleri görülmektedir (Zulliger, 1996). Ancak bu durum diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çeteleşme ve uzmanlaşmanın Türkiye'de yaygın olmadığı anlaşılmaktadır (Sevük, 1998). Suça eğilim gösterenlerin ortak kişilik özellikleri, sınırsız bir özerklik eğilimi; her tür yetkeye karşı çıkma ve tepki gösterme; fiziksel güce hayranlık; maddi doyum istekli; cinsel yaşam ve sapıklıklara ilgi duyma; maceraperest; gerçekler karşısında kolay ve çabuk hırçınlaşma, ölçüsüz ve gereksiz tepkiler gösterme olarak özetlenebilir (Tezcan, 2003).

### **Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Ailenin Önemi**

Ailenin önemli görevlerinden biri de çocuğu eğitime işlevidir. Her aile bu görevini yeterince karşılamak zorundadır. Çünkü sağlıklı toplumların oluşmasında temelin ilk basamağı ailede atılır. Çocuk suçluluğunun önlenmesinde çocuk ve ailelerinin karşılaşılan sorunlarla nasıl başa çıkılacağı öncelikle bir eğitim sorunudur ve özellikle anne baba

eğitiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Anne ve babalar, aşırı koruma ve hoşgörünün egemen olduğu disiplin anlayışı kadar aşırı sert ve otoriter davranışlar da çocuğu olumsuz etkilemektedir. Çocuğun ruhsal açıdan sağlıklı büyümesinin ön koşulu aile içindeki tutarlı davranışlar ve çocuğa verilen eğitimidir. Anne ve babaların çocukların suça yönelmeden önce nasıl bir tutum ve davranış sergileyeceği, suç işlendiyse neler yapabileceklerinin bilincinde olmaları gerekir. Çocuk, okul hayatına başladığında da aile, çocuğun eğitimi konusunda ona yol göstermek, onu yönlendirmek, çocukla sürekli olumlu iletişim halinde olmak zorundadır.

Toplumsal kalkınmada sağlıklı düşünen, soran, sorgulayan, araştıran, sorumluluk sahibi gibi birçok olumlu özelliklere sahip bireylerin yetişmesi temelde aileye bağlıdır. Aile çocuğa ilk eğitimin verildiği yerdir (Şişman 2000). Anne ve babaların eğitimi günümüzde çocuk yetiştirme anlayışının ve aile ilişkilerini iletirmek için gereken iletişim becerilerini kazandırmanın bir yoludur (Collinsworth vd., 1996). Ailelerin öğrendikleri iletişim becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için her şeyden önce varolan veya ortaya çıkarılan becerilerin ne zaman ve nerede kullanacaklarını bilmeleri çok önemlidir (Gordon, 1997). Aile sağlıklıysa çocuk her yönden kendini geliştirmeye yönelecektir. Aile, sağlıklı bir ortamdan oluşuyorsa çocuk iyi bir anne-baba modelinden yoksun büyür; sevgi yerine nefreti, dostluk yerine kavgayı, yardımlaşma yerine egoizmi, ahlak yerine serkeşliği öğrenirse bundan hem aile hem de toplum zarar görür (Stekel, 1997).

Toplumu oluşturan en küçük sosyal kurum aile olduğuna göre sağlıklı toplumların oluşması açısından çocuğun eğitimiyle ilgili olarak ailenin izlediği yol çok önemlidir (Ertuğrul 2002:). Her aile, bir okuldur. Anne babalar ise o okulun hem öğrencisi hem de öğretmenidir. Ailenin çocuk eğitimine ilişkin anlayışı, içerisinde yaşadığı toplumun kül-

türüne ve normlarına göre değişmektedir. Ailenin eğitsel ortamı, öğrencinin okulda öğrendiklerini ya pekiştirici ya da köreltici bir özelliğe sahiptir (Çelik 2003:11). Ailenin en önemli eğitim işlevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Akyüz, 1991);

1. Aile içerisinde kazanılan sosyal değerler çocuğun sosyalleşmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Sosyalleşme olgusuyla çocuk, toplumun çeşitli emir ve yasaklarını öğrenir.

2. Aile okul öncesi bir eğitim kurumu olarak çocuğu okula hazırlar. Çocuk ailede bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan belli bir olgunluğa ulaşarak okula hazırlanır. Bu nedenle okulda gösterilen başarı, ailenin eğitici etkisine bağlıdır.

3. Çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimi ailenin çocuğa bakımına bağlıdır. Ailenin bunu sağlaması için maddi ve manevi kaynaklara sahip olması, bilgi düzeyinin yeterli olması gerekmektedir.

4. Çocuk iyi ve kötü alışkanlıkların çoğunu okula başlamadan önce evde kazanmaktadır.

Bu eğitim işlevlerinin yerine getirilmesinde ise ailelerin eğitimi oldukça büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle anne ve babalar öncelikle çocuklarını çok iyi tanımalı, gelişim dönemlerini yakından izlemeli ve onları ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmeleri gerekmektedir. Ayrıca anne ve babaların çocuklarında güven duygusunu geliştirmek için olumlu, dengeli tutum ve davranışlarda bulunmaları gerekir. Anne ve babaların bu tutum ve davranışları gösterebilmesi için ise öncelikle kendilerinin bu konuda eğitim almış olmaları gerekmektedir.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında en önemli ve en etkili unsurdur. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma temel olup bireyin daha sonra çevresinden öğrendikleri bu temele göre biçimlenir (Uluötekin, 1991). Birey aileden başlayan ve sosyal

çevresi, okul çevresi ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle ömür boyu bir sosyalleşme sürecinden geçmektedir. Bireyin davranışlarının temelini sonradan öğrendikleri oluşturmakta ve bunu diğer bireylerle olan ilişkileriyle geliştirmektedir. Bu nedenle bireyin davranışları içinde bulunduğu toplumun kültürün özelliklerini yansıtır. Kısacası bireyin sosyalleşmesi bulunduğu toplumun kültürüne bağlı olarak aile, okul ve sosyal çevresinin niteliklerine göre şekillenmektedir. Çocuk suçluluğu sorunu bir toplumda sadece devletin değil eğitimcilerin ve ailelerin de sorunudur. Ailenin çocuğa yeterli ve nitelikli zaman ayırması, çocuğun sosyalleşmesi ve toplumsal normlara uyması açısından önem taşımaktadır. Bu durumun farkında olabilmek ise ailenin çocuk eğitimine yönelik bilgileri ve yaklaşımlarıyla ilişkilidir. Araştırmalar göstermektedir ki olumlu aile ortamı olmayan öğrencilerin okulda ve okul dışında suç eğilimleri yüksektir. Bu nedenle çocuk suçluluğunun önlenmesinde tüm kamu örgütleri ve aileler işbirliği halinde olmalıdırlar. Bu bağlamda çocuk suçluluğunun önlenmesinde aşağıdaki öneriler planlanarak uygulanabilir:

1. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenecek toplantılar, konferanslar, küçük grup çalışmaları ve ana baba okulları şeklindeki etkinlikler aracılığıyla bilgilendirici, yönlendirici, duyarlılık artırıcı, farkındalık kazandırıcı aile eğitimi verilmelidir.

2. Milli Eğitim Bakanlığı televizyon kanallarıyla işbirliğine giderek ailenin çocuk üzerindeki etkisi ve aile sorumluluklarına yönelik eğitim programları hazırlamalıdır.

3. Okullarda rehberlik etkinliklerine ve rehber öğretmenlerin eğitim sürecine etkin katılımına önem verilmeli ve rehber öğretmenlerin ailelere rehberliğin önemi, okul-aile işbirliğine yönelik seminer vermeleri sağlanmalıdır.

4. Okul yönetimleri ailenin eğitim sürecine etkin katılımını sağlayacak etkinlikler düzenleyerek aile-

nin okulla iletişimini artırmalı; alınacak kararlarda ailenin katkılarını dikkate almalıdır. Böylece okul-

daki eğitim sürecinin ev ortamında pekiştirilmesi sağlanabilir.

## KAYNAKÇA

- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akyüz, H. (1991). *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları*. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları
- Aldag, R. ve T. Stearns. (1991). *Management*. Cincinnati: South-Western Publishing Co.
- Aydın, B., A. Turla., M. Kocakaya., B. Karaaslan. (2004). Samsun'da Suç İşlediği İddiasıyla Emniyet Müdürlüğüne Gelen Çocuklar. *Adli Psikiyatri Dergisi*. Cilt/Sayı: 1 (3) Temmuz, s.45-53.
- Aytaç, S. (1997). *Çalışma Yaşamında Kariyer*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Atar, H. (1993). *Eğitim ve Çocuk Suçluluğu*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bıyıklı, L. (1983). Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması. *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 61-67.
- Collinsworth, P., R. Strom ve S. Strom. (1996). Parent Succes Indicator: Development and Factorial Validation. *Educational and Psychological Measurement*. Vol:56, No:3, June, p.147-158.
- Çakmaklı, K. (1991). *Aileler İçin Sosyal Hizmet*. Eğitim Serisi 3. İstanbul: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Çoğan, O. (2006). *Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönden İncelenmesi*. An. Ün. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım yayıncılık.
- Fındıkçı, İ. (1996). *Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme*. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.
- Ertuğrul, H. (2002). *Çocuk Eğitiminde Yeni Teknikler*. Ankara: Timaş Yayınları.
- Günce, G., (1983) *Çocuk Suçluluğu ve Aile*. Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, ss 1-6.
- Gordon, T. (1997). *Etkili Anne Baba Eğitiminde Uygulamalar*. (Çev.: E. Aksay). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- İçli, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kepenekçi, K. Y. ve A. Y. Özcan. (2002). Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi. 1. *Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını.
- Özden, M. C. (2001). *Bireysel Kariyer Yönetimi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2005). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.



- Özsarı, M. (1991). *Çocuk Suçlarında Aile ve Anne-Baba İlişkilerinin Rolü*. Birey, Kişilik ve Toplum. Bilim Serisi, Aile Yazıları. (Der.:B. Dikeçligil-A. Çiğdem). Yayın No: 5, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s.:35-41.
- Öter, A. (2005). *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri*. S.D. Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Polat, O. (2002). Çocuk Suçluluğu. Kaynak: <http://www.kriminoloji.com/cocuk%20suclulugu.htm> 27.04.2008 tarihinde alınmıştır.
- Polat, O. (2004). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Savaşır, Y. (1990). *Suçlu Çocuklarda Atipik Aile Faktörü*. Aile Yazıları III., Birey Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi (Der.:B. Dikeçligil-A. Çiğdem). Yayın No: 5, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s.:23-29.
- Saran, N. (1990). *Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler*. Aile Yazıları III., Birey Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi (Der.:B. Dikeçligil-A. Çiğdem). Yayın No: 5, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s.:131-134.
- Sevük, H. (1998). *Uluslar Arası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta Basım Yayıncılık.
- Sokullu, F.A. (1992). Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü . *M.Ü.Hukuk Fakültesi 10.Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi, İstanbul,ss 127-133.
- Stekel, W. (1997). *Bir Anneye Mektuplar*. (Çev.: A. Çankırılı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenliğe Mesleğine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Temel, F. ve A. Aksoy (2005). *Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2003). *Gençlik Sosyolojisi*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Turam, E. (1996). TV'deki Şiddetin Çocuklara Etkileri Üzerine Farklı Bir Bakış. *Cogito Dergisi*. Yapı Kredi Yayınları, Sayı:6, Kış-Bahar, İstanbul, s.391-406.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Yavuzer, H. (1981). *Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları
- (2001). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zulliger, H. (1996). *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri*. (Çev.: K. Sipal). İstanbul: Cem Psikoloji Yayınları.